

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У РОБОТІ З ХУДОЖНЬОЮ КНИГОЮ

Сьогодні виникає необхідність реформування освіти як системи, що готує особистість до реалізації себе в суспільстві. У Національній доктрині розвитку освіти базовою концептуальною ідеєю реформи освітньої галузі є підвищення відповідальності педагогічних працівників за результат і якість власної професійної діяльності. Сучасні тенденції в освіті актуалізують проблему компетентності педагогічних кадрів, які в наш час працюють у принципово нових умовах. Вимоги до педагогів, що постійно зростають, потребують від них усвідомленого ставлення до підвищення професіоналізму та рівня професійної компетенції. У законі України "Про освіту" зазначено, що педагогічні працівники зобов'язані "постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру" [2].

Компетентісний підхід до розвитку особистості і до процесу її навчання і виховання досліджували такі вчені, як: А. Богуш, С. Божович, В. Болотова, І. Гудзик, І. Зимняя, Н. Кузьміна, А. Маркова та ін. За новим тлумачним словником, компетентний – це той, що має достатні знання в якій-небудь галузі, з чимось добре обізнаний [5, с.305]. У великій сучасній педагогічній енциклопедії компетентність пов'язана з професійними якостями особистості і подається як: міра відповідності знань, умінь і досвіду осіб певного соціально-професійного статусу, реальному рівню складності завдань і проблем, які ними вирішуються. Крім кваліфікаційних знань, умінь і навичок охоплює і такі якості, як ініціатива, співробітництво, здатність працювати у групі, комунікативні здібності, вміння вчитись, оцінювати, логічно мислити, відбирати і використовувати інформацію [6, с.237]. За педагогічним словником, компетентність учителя професійна – це володіння вчителем необхідною сумою знань, умінь, навичок, що визначають сформованість його педагогічної діяльності, педагогічного спілкування й особистості вчителя як носія певних цінностей, ідеалів і педагогічної свідомості [4, с.62].

І. Зимняя виділяє три види ключових компетенцій:

- 1) компетентності особистості як суб'єкта діяльності – особистісно-суб'єктна компетентність;
- 2) компетентності, що належать до галузі спілкування особистості та її взаємодії з іншими людьми – соціально-комунікативна компетентність;
- 3) компетентності, що характеризують діяльність людини в усіх типах і формах – професійна компетентність [3].

Проблема професійної компетентності перебуває у центрі уваги педагогічної науки. Різні аспекти проблеми професійної компетентності педагога стали предметом досліджень таких учених, як: Т. Добуцько, Г. Єльнікова, І. Зазюн, Н. Лобанова, А. Маркова, В. Олійник, С. Сисоєв, Є. Шиянов. Аналіз науково-педагогічної літератури дає підстави дійти висновку про застосування різних наукових підходів до визначення змісту та компонентів поняття "професійна компетентність". Більшість науковців розглядають професійну компетентність у двох аспектах – функціональному та змістовому. Функціональний аспект - це обсяг повноважень посадові особи або коло питань, з якого вона має право приймати рішення, змістовий – це система знань, умінь, і норм, що необхідні для виконання своїх професійних функцій, а також самоорганізації професійної діяльності [1, с.92]. Для компетентного виконання професійної діяльності необхідно володіти певними знаннями, вміннями, навичками та способами її здійснення, а критеріями результативності можна вважати навченість і вихованість дітей, тобто якість їхньої освіченості або якість навчального заняття.

Майбутні вихователі дитячого закладу повинні бути озброєні загальними основами методів виховання і проникнутися глибокою свідомістю того, що тільки цілісна система засобів і методів, їх різноманіття і взаємодія можуть забезпечити виховання і всебічний розвиток дітей. Неодмінною умовою плідної роботи з дітьми є наявність у вихователя низки необхідних практичних навичок, умінь [7, с.320].

Відповідальна справа виховання потребує спеціальних знань, розуміння того, що виховання – це довгий процес, який розвивається поступово. Для свідомого і творчого здійснення завдань виховання вихователю насамперед повинен добре знати свою справу, знати теорію виховання і навчання, тобто мати знання з педагогіки. Знання анатомії, фізіології, психології забезпечать розуміння закономірності фізичного і психічного розвитку дітей. Формування особистості дитини відбувається під впливом цілої низки чинників, які повинен враховувати вихователю і доцільно їх використовувати. Вихователю повинен знати гігієну, загальну і дитячу літературу, різноманітні види мистецтва. Здійснювати естетичне виховання може лише людина, яка володіє високою естетичною культурою. Уміння розуміти і цінувати мистецтво, бачити красу в житті, прагнути створювати красу – якості, необхідні педагогові дитячого закладу.

Предметом нашого дослідження виступає професійна компетентність вихователю, а саме їх обізнаність з роботою з художньою книгою в дошкільному навчальному закладі. З метою вивчення стану використання художньої книги в сучасних дошкільних закладах нами було проведено пошуково-розвідувальний етап експерименту, у ході якого одним із завдань було анкетування вихователю. В анкетуванні брало участь 200 вихователю м. Миколаєва, м. Луганська, м. Умані, м. Одеси та Одеської області. Проаналізуємо відповіді вихователю.

На перше запитання "Чи є у вашій групі куточок книги?" 100 % респондентів підтвердили наявність куточку книги у групі ДНЗ.

На запитання "Яке обладнання куточка книги?" 27 % опитуваних відповіли: "книжкові полиці, столик"; 25 % - дали такі відповіді: "книги, які відповідають віку дітей, книжки-розмальовки", "українські народні казки, вірші, оповідання, загадки, потішки", "книжки автора, якого вивчають діти", "казки зарубіжних письменників"; 20 % респондентів зазначили, що в куточку книги знаходяться дитячі журнали і книги та обладнання для їх ремонту: клей, ножиці, папір, олівці; 15 % - назвали "дитячі малюнки на тему казок, атрибути до театру, дидактичні ігри "Назви казку", "Відгадай казку", настільна гра "Склади казку"; 10 % - відповіли "портрети дитячих письменників, ілюстрації до художніх творів"; 3% - відмовились відповідати.

Щодо третього запитання "Яку роботу Ви плануєте в куточку книги?" 32 % вихователів дали такі відповіді: "індивідуальна робота, трудові доручення, перегляд і читання книжок", "індивідуальна робота з розвитку мовлення: переказ, вивчення віршів, розповідь за малюнками", "ремонт і розгляд книжок", "розгляд ілюстрацій, бесіда за ними, дидактичні ігри, ігри зі звуконаслідуванням", "ознайомлення дітей з правилами користування книгою, виховання естетичних та моральних почуттів", "розмальовувати розмальовки, настільний театр"; 27 % зазначили: "ремонтування книжок і вивчення правил догляду за ними, виставка дитячих книг, знайомство з новими книгами", "книжкові іменини, літературна вікторина, знайомство з письменниками і поетами", "читання казок, перегляд журналів і книжок, сюжетно-рольова гра "Бібліотека", "бесіди про письменників, розмальовування книжок-розмальовок", "розгляд ілюстрацій до відомих творів, читання творів, наведення в куточку книги порядку"; 18 % - планують читання прислів'їв, приказок, оповідань, загадування загадок, розгляд малюнків, ілюстрацій, розучування віршів; 15% опитаних планують поновити куточок новими книгами, відремонтувати старі книжки, зробити картотеку; 8 % - не відповідали на запитання.

На запитання "Які дитячі книги є у групі?" хрестоматії: 45 % респондентів назвали 3 і більше хрестоматій: "Наші улюблені казки", "Українські народні казки", "Золотий колосок", "Хрестоматія дошкільника", "Сходинки", "Пори року", "Уроки духовності дітям", "Слово до слова - складається мова", "Дошкільнятко", "Криничка", "Краю мій рідний", "Золотий промінь";

30 % опитуваних назвали 1-2 хрестоматії: "Джерельце", "Веселка", "Хрестоматія для позакласного читання", "Сонечко", "Пролісок", "Семиліточка"; 10 % - відповіді: "казки, різні збірки для читання, хрестоматії для дітей двох, трьох, чотирьох років"; 6 % - не відповідали на запитання. Щодо творів українських письменників 70 % вихователів назвали українських письменників замість їх творів: Т. Шевченко, В. Сухомлинський, І. Франко, Леся Українка, М. Познанська, Н. Забіла, М. Стеценко, Г. Бойко, Л. Глібов, П. Воронько, О. Пчілка, М. Підгірянка, К. Перелісна, О. Іваненко, Д. Павличко; 15 % респондентів назвали такі твори українських письменників: "Ріпка", "Киця", "Лисиця і журавель", "Ялинка" І. Франка, "Біда навчить", "Лілея" Л. Українки, "Дві кізочки", "Про двох цапиків", "Харитя" М. Коцюбинського, "Кобзарик" Т. Шевченка, "У моєї доні" Н. Забіли; 15 % - не відповідали на запитання.

Щодо творів зарубіжних письменників 12 % опитуваних назвали такі твори: "Червона шапочка", "Попелюшка", "Кіт у чоботях" - Ш. Перо, "Хлопчик-мізинчик" - Братів Грімм, "Гидке каченя", "Дюймовочка" - Г.Х. Андерсена, "Гойдалка" - М. Цехмейструк; 57% вказали на таких зарубіжних письменників, замість їхніх творів: "Г.К. Андерсен, Ш. Перо, Брати Грімм, Д. Радарі"; "К. Ушинський, К. Чуковський, О. Пушкін, А. Барто, В.С. Маршак", "Л. Толстой, С. Михалков, Р. Кіплінг, Ф. Гауф"; 23 % респондентів не відповідали на запитання; 8 % - назвали: "казки, казки народів світу".

Наступне запитання передбачало з'ясувати наявність у групі ДНЗ бібліотеки: "Чи є у групі бібліотека?" 38 % вихователів підтвердили наявність бібліотеки у групі ДНЗ і 62 % - відповіді були негативними.

На запитання "За яким принципом вона працює?" 12 % опитаних дали такі відповіді: "за принципом сюжетно-рольової гри "Бібліотека", "за принципом доступності", "за бажанням дітей", "щоб діти розрізняли казки, оповідання, вірші"; 8 % відповідей: "під керівництвом вихователя один раз на тиждень за тематичним принципом або за бажанням дітей"; 8 % зазначили, що бібліотека призначена для спільного читання батьків і дітей; 5 % вихователів написали, що бібліотекою користуються самі за необхідністю; 67 % - не відповідали на запитання.

Відповіді респондентів на наступне запитання "Як часто Ви плануєте заняття з художньої літератури?" засвідчили, що 68 % опитаних планують заняття з художньої літератури один раз на тиждень; 17 % - два-три рази на тиждень; 10 % вихователів відповіли таким чином: "заучування віршів - один раз на тиждень, індивідуально-групові заняття - двічі на тиждень, фронтальні - один раз на тиждень", "щоденно у різних формах роботи"; 5 % - "два рази на місяць".

У відповідях на запитання "Чи проводите Ви святкові ранки (вечори), присвячені творчості конкретних письменників?" з'ясувалося, що 27 % вихователів не проводять святкові ранки (вечори), присвячені творчості конкретних письменників; 73 % - проводять, але - з них, 15 % респондентів проводять ранки (вечори) присвячені тільки творчості Т.Г. Шевченка; 45 % - присвячує святкові ранки (вечори) Т.Г. Шевченку і Лесі Українці або Т.Г. Шевченку і В.О. Сухомлинському; 8 % опитуваних присвячують літературні ранки творчості сучасних поетів та письменників: О. Пчілці, А. Барто, Н. Забілі; 5 % - проводять конкурс на кращого читача (за порами року), тематичні виставки за творами письменників. На запитання "Як часто проводяться святкові ранки" 15 % відповіли: "один раз на квартал", "один раз на півроку"; 38 % респондентів дали такі відповіді: "один раз на місяць", "один раз на рік", "до дня народження письменника"; 20 % - не відповідали на запитання.

Відповіді вихователів на наступне запитання "Чи використовуєте Ви ілюстрації у процесі читання художніх творів?" засвідчили, що всі 100 % респондентів використовують ілюстрації у процесі читання художніх творів.

Щодо обізнаності вихователів з поняттям "художньо-мовленнєва діяльність", то не змогли пояснити її сутність 25 % респондентів; 20 % - відповідали "це діяльність, пов'язана із сприйманням, розумінням і відтворенням дітьми змісту художніх творів у різних видах ігор"; 55 % опитуваних дали такі відповіді: "ознайомлення з художніми творами, переказ, відповіді на запитання", "діяльність, спрямована на сприйняття чужого мовлення, художніх творів, розуміння його, відтворення у власному мовленні", "це розвиток мовлення дітей за допомогою художніх творів", "це організація педагогом виховання чи навчання через книгу", "ця діяльність використовується на заняттях з художньої літератури, на святкових ранках, у іграх, у театрах".

На запитання "Які види художньо-мовленнєвої компетенції Ви виховуєте у дітей?" було одержано такі відповіді: 50 % вихователів відповіли "вміння користуватись книгою, бережно ставитися до неї, уміти слухати і розуміти зміст прочитаного", "вчити дітей сприймати образний зміст твору, дати знання про жанрові особливості, композиційну структуру", "виразне читання віршу, розвиток пам'яті", "вміння спілкуватись, розповідати, переказувати складати невеличкі розповіді", "виразне читання, емоційність, мовне дихання, сила голосу". Зауважимо, що тільки 2 % респондентів відповіли, що виховують "виразно-емоційну, театральну-ігрову", "виразно-емоційну" компетенції; 45% - не відповідали на запитання.

Отже, результати анкетування засвідчили, що в усіх дошкільних навчальних закладів є куточки книги, але не всі з них відповідно обладнані. Робота, яка планується вихователями у куточку книги, частково відповідає програмним вимогам. У групах дошкільних навчальних закладів наявні хрестоматії і збірки українських і зарубіжних письменників, проте вихователі не обізнані з їх творами. У більшості дошкільних навчальних закладів відсутні бібліотеки, і вихователі не

знають, за яким принципом вона працює. Планування занять з художньої літератури не відповідає програмним завданням. Більшість респондентів проводять ранки, присвячені творчості конкретних письменників, проте періодичність їх проведення дуже рідка. Анкетування показало, що всі опитані використовують ілюстрації у процесі читання художніх творів. Більшість вихователів не обізнані з поняттям "художньо-мовленнєва діяльність" і з видами художньо-мовленнєвої компетенції.

Виявлені результати анкетування дозволяють означити перспективні напрями цілеспрямованого формування компетентності майбутніх вихователів щодо обізнаності з роботою з художньою книгою в дошкільному навчальному закладі: це урізноманітнення навчального матеріалу з художньої літератури з поглибленим вивченням українських і зарубіжних поетів і письменників, а особливо - їхніх творів; поглиблене вивчення не тільки методики роботи з художньою книгою, а й методики організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей; залучення студентів до творчої діяльності у цьому напрямі; сприяти розвитку мотивації майбутніх вихователів до роботи з художньою книгою.

Перспективи подальших досліджень проблем формування компетентності вихователів пов'язані з поглибленим вивченням готовності вихователів до роботи з художньою книгою і розробкою відповідної експериментальної методики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дубасенюк О.А. Концептуальні положення теорії професійної виховної діяльності вчителя / О.А. Дубасенюк // Педагогіка і психологія. – 1994. – №4. – С.90-97.
2. Закон України "Про освіту". – К.: Генеза, 1996. – 36 с.
3. Зимняя И.А. Ключевые компетенции как результативно-целевая основа компетентного подхода в образовании / И.А. Зимняя. – М., 2004.
4. Каджаспарова Г.М., Каджаспаров А.Ю. Педагогический словарь / Г.М. Каджаспарова, А.Ю. Каджаспаров. – М.: Академия, 2001. – 176с.
5. Новий тлумачний словник української мови. – [у 4-х т.]. – Т.2. – К.: Аконіт, 1999. – 911с.
6. Педагогіка: Большая современная энциклопедия / [сост. Е.С. Рапаевич]. – Мн. : "Соврем слово", 2005. – 720с.
7. Сорокина А.И. Дошкольная педагогика: учебник для дошкольных педагогических училищ / А.И. Сорокина. – [3 изд.]. – М. : Учпедгиз, 1961. – 340 с.

Подано до редакції 15.03.10

РЕЗЮМЕ

У статті йде мова про професійну компетентність майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у роботі з художньою книгою. Задля виявлення обізнаності вихователів було проведено анкетування, одержані результати і означені перспективні напрями цілеспрямованого формування компетентності майбутніх вихователів.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, дошкільний навчальний заклад, майбутні вихователі, художня книга.

Т.И. Скалозуб

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ ДОШКОЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ В РАБОТЕ С ХУДОЖЕСТВЕННОЙ КНИГОЙ

РЕЗЮМЕ

В статье идет речь о профессиональной компетентности будущих воспитателей дошкольных учебных заведений в работе с художественной книгой. Для выявления осведомленности воспитателей было проведено анкетирование, получены результаты и определены перспективные направления целеустремленного формирования компетентности будущих воспитателей.

Ключевые слова: компетентность, профессиональная компетентность, дошкольное учебное заведение, будущие воспитатели, художественная книга.

T.I. Skalozub

PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE EDUCATORS OF PRE-SCHOOL EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS IN WORK WITH A FICTION BOOK

SUMMARY

The article is dedicated to the problem of forming professional competence of future teachers of pre-school educational establishments in the process of work with a fiction book. The author suggests a questionnaire for determining future teachers' level of knowledge; demonstrates obtained results and perspective trends in purposeful formation of future teachers' competence.

Keywords: competence, professional competence, pre-school educational establishment, future teachers, fiction book.